

A KŐRISÁLLOMÁNYOK ERDŐNEVELÉSI MODELLJE

KOVACS FERENC

Magyarország erdőterületének 1,6%-át kőrisek foglalják el. A kőris a hegyvidéki bükkösök legfontosabb elegyfája. A kőris a síkvidéken, ártéri erdőkben kocsányostölgygel, láperdőkben égerrel társul. Síkvidéki és ártéri elegytelen állományaiban értékes, lemezipari rönk termeszthető.

Négy fatermőképességi csoportra bontott erdőnevelési modell-táblát szerkesztettünk, amelyben a nevelővágások idejére vonatkoztatva közöljük a főállomány szerkezeti adatait.

A kőrisek az ország erdeinek 1,6%-át foglalják el. Jelentőségük értékes, kesetett fájuk miatt növekszik. Kellő felkarolás hiányában területarányuk csökkenőben van. A legértékesebb magaskőris-állományokat a síkvidékek ártéri és láperdeiben találjuk, ahol főként a kocsányos tölgygel, égerrel alkotnak elegyes állományokat. E termőhelyeken (Iharos, Himód, Lenti, Vajszló) — kisebb foltokban — rendkívül szép fejlődésű, elegytelen állományok alakultak ki. A kőris hegyvidéken a bükkösök, gyertyános-tölgyesek, szurdok- és sziklaerdők, valamint törmeléklejtő-erdők elegyfajaként fordul elő. Hegyvidéken elegytelen foltjai legnagyobb részben rontott erdő jellegűek (Majer A., 1954.).

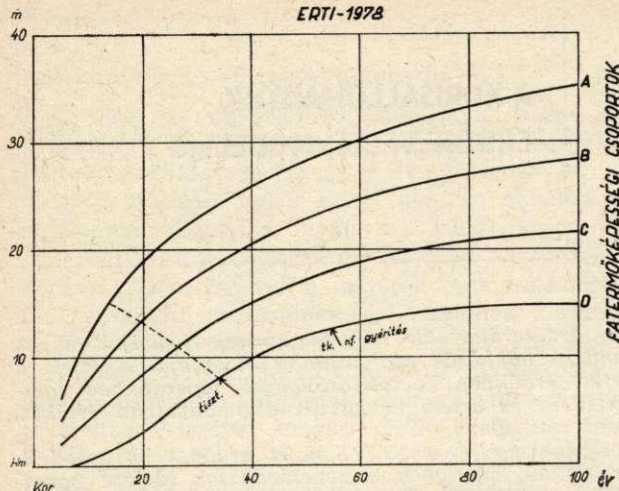
A magaskőrisek fatermése az ártéri és síkvidéki erdőkben a legnagyobb. E termőhelyeken 100 éves korban eléri a 30—35 m átlagmagasságot, az 50—60 cm-es átlagátmérőt és az 500—660 m³/ha véghasználati fatömeget (Kovács F., 1974.). Minőségben itt nevelhetjük meg a legszívósabb, legszebb gesztű rönkanyagot. A legjobb termőhelyeken növekedésben elhagyja a kocsányostölgyet, értéktermelésben (lemezipari rönk) pedig a tölgy kétszeresét is elérheti árkatégoriája alapján (Tóth I., 1968.).

Az elegytelen kőrisek nevelővágásainak végrehajtásához nevelési modellt dolgoztunk ki, amelyet négy (A, B, C, D) fatermőképességi csoportra osztottunk (1. ábra). Ezekből az első három (A, B, C) a gazdasági és a negyedik (D) pedig ökonómiai küszöb alatti állományok állományszerkezeti adatait foglalja össze. A modell (az 1., 2., 3. és 4. táblázat) a nevelővágás végrehajtása utáni — visszamaradó állomány (főállomány) — adatait tartalmazza.

A nevelési modell szerkesztése a kőris fatermési tábla (Kovács F., 1973.) felhasználásával készült. Szerkesztési módja megegyezik a *Solymos Rezső* (1973.) nevelési modellekre vonatkozó eljárásaival. Forma tekintetében pedig azonos a MÉM által 1976-ban kiadott nevelési modellek táblázataival. A modelltáblák szerkesztésénél figyelembe vettük a kőrisek erdőnevelési tulajdonságait, amelyeket Magyar Pál (1961.) és Majer Antal (1968.) ismertetett. Nevelésnél alsó szintű, mérsékelt és gyakori belenyúlás vezet eredményre.

Tisztítás

Az első tisztítást 5—8 (20) éves kor között végezzük. A fiatalos eléri a 3—6 m

átlagmagasságot és a 2–5 cm átlagos mellmagassági átmérőt. Az állományban megindul az erőteljes magassági növekedés és a fiatalos záródik. A kőrisek nagy fény-, víz- és tápanyagigénye miatt növértérbővítést végzünk. Túl erős belenyúlás nem célszerű, mert villásodásra és terebélyesedésre hajlamos.

Második tisztításkor az állomány eléri az 5–12 m átlagmagasságot és az 5–9 cm átlagos mellmagassági átmérőt. A vékony rudas állományban el kell kezdeni — egyenletes eloszlásban — a legjobb fejlődésű törzsek kiválasztását és megsegítését.

A harmadik tisztításban 8–15 m átlagmagasságra és 8–12 cm átlagátmérő elérésére számíthatunk. A nevelés fő szempontja: a meggyorsult növekedésnél a legjobb minőségű fáknek nyújtunk megfelelő növértér.

Az „A” és „B” fatermőképességi csoportoknál gondosabb kijelölést és vágás-végrehajtást végezzünk, mert ezek méretes, értékfatermelő állományok lesznek. A „C” és „D” csoportoknál egy tisztítás elhagyható a modellekhez viszonyítva, ha az állomány állékonysága, vadkár és egyéb tényezők ezt lehetővé teszik. A második szint fájának fenntartására és nevelésére nagy figyelmet fordítsunk.

Törzskiválasztó gyérítés

A tisztítások befejezése után 7–8 évre végezzük, amikor a kőrisek átlagmagassága eléri a 11–20 m-t, átlagátmérője pedig a 10–17 cm-t. Az állományt az erőteljes magassági és vastagodási, valamint nagy koronánövekedés jellemzi. Az állomány szintekre tagolódása megtörtént.

Legfontosabb teendő — a második gyérítés előtt — a javafák kiválasztása, illetőleg a V-fák kijelölése, főleg az „A” és „B” fatermőképességi csoportokban. A további nevelővágásokat már ezek megsegítése érdekében végezzük, mert megfelelő növértér esetében kapunk csak szabályos koronát és hengeres törzset. Az ágfeltisztulást — az „A” és „B” fatermőképességi csoportokban — a második szint fáival is elősegítjük. E nevelővágás által megsegített javafák száma és minősége határozza meg a véghasználati fatömeg mennyiségét és értékét.

Növedékfokozó gyérítés

A fák magassági növekedése ekkor már fokozatosan csökken. Az állomány zömmel már javafákból áll. Gyérítés mértéke óvatos legyen, csak a beteg, száradó és növekedést gátló fákat távolítjuk el. Erőteljes koronafejlődést és teljes záródást már nem lehet elérni. Fő cél az értéknövedék-képződés elősegítése. A talaj-árnyalást a második szint fenntartásával biztosítjuk.

A nevelési modelltablák útmutatását követve, az „A” fatermőképességi csoportban 105—115 éves korban 160, 52 cm átlagos átmérőjű kőriszt kapunk, amelyek fatömege 590 m³. A „B” csoportban 110—115 éves korra 210 fát tervezhetünk, 42 cm átlagátmérővel és 420 m³ fatömeggel. A „C” csoportban 90—100 éves korban elérhető 440, 26 cm átlagátmérőjű fa és 250 m³ fatömeg.

A kőris nevelési modellje

1 hektár

jele	Művelet		kor	törzsszám	A			növő-tér	átlag-tőtávolság
	megnevezése	száma			fatermőképesség	cél-átmérő	átlagmagasság		
			év	db	m ²	cm	m	m ²	m
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Tisztítás	1	4—6	4400	8	5	6	2,3	1,6
		2	9—11	1600	11	9	12	6,2	2,7
		3	13—15	1100	13	12	15	9,1	3,2
2	Törzskiválasztó gyérítés	1	21—23	710	17	17	20	14,1	4,0
		2	30—32	540	20	22	23	18,5	4,6
		3	39—41	410	23	26	26	24,4	5,3
3	Növedékfokozó gyérítés	1	49—51	330	25	31	28	30,3	5,9
		2	62—64	260	28	37	31	38,5	6,7
		3	76—78	210	30	43	33	47,6	7,4
4	Véghasználat	4	94—96	160	32	51	34	62,5	8,5
			105—115	160	34	52	35	62,5	8,5

2. ábra. Elegytelen kőrisállomány Bejagyertyános határában

(Fotó: ERTI, Michalovszky I. felvételei.)

A kőris nevelési modellje

1 hektár

jele	Művelet megnevezése	száma	kor	B fatermőképességi csoport				növő- tér	átlag- tőtá- volság
				törzs- szám	kör- lap	cél- átmé- rő	átlag- magas- ság		
				N	G	D	H		
			év	db	m ²	cm	m	m ²	m
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Tisztítás	1	5— 7	5300	6	4	5	1,9	1,5
		2	10— 12	2200	8	7	9	4,5	2,3
		3	17— 19	1250	11	11	13	8,0	3,0
2	Törzskivá- lasztó	1	25— 27	830	14	15	16	12,0	3,7
		2	34— 36	610	17	19	19	16,4	4,3
		3	43— 45	480	20	23	22	20,8	4,9
3	Növedék- fokozó	1	53— 55	400	22	27	24	25,0	5,4
		2	66— 68	310	25	32	26	32,3	6,1
		3	80— 82	260	27	36	27	38,5	6,7
4	Véghasználat	4	95— 97	210	28	41	28	47,6	7,4
			110—115	210	29	42	29	47,6	7,4

A kőris nevelési modellje

1 hektár

jele	Művelet megnevezése	száma	kor	C fatermőképességi csoport				növő- tér	átlag- tőtá- volság
				törzs- szám	kör- lap	cél- átmé- rő	átlag- magas- ság		
				N	G	D	H		
			év	db	m ²	cm	m	m ²	m
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Tisztítás	1	7— 9	9400	5	2	3	1,1	1,1
		2	13— 15	3900	7	5	6	2,6	1,7
		3	26— 28	1430	12	10	11	7,0	2,8
2	Törzskivá- lasztó	1	34— 36	960	14	14	14	10,4	3,5
		2	49— 51	630	18	19	17	15,9	4,3
3	Növedék- fokozó	1	68— 70	440	21	25	20	22,7	5,1
4	Véghasználat		90—100	440	23	26	22	22,7	5,1

A kőris nevelési modellje

1 hektár

jele	Művelet megnevezése	száma	kor	D fatermőképességi csoport				növő- tér	átlag- tőtá- volság
				törzs- szám	kör- lap	cél- átmé- rő	átlag- magas- ság		
				N	G	D	H		
			év	db	m ²	cm	m	m ²	m
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Tisztítás	1	19—21	9700	7	3	3	1,0	1,1
		2	24—26	4700	9	5	5	2,1	1,6
		3	33—35	2100	11	8	8	4,8	2,3
2	Törzskivá- lasztó	1	41—43	1400	13	11	10	7,1	2,9
		2	54—56	940	15	14	13	10,6	3,5
3	Növedék- fokozó	1	64—66	780	17	17	14	12,8	3,8
4	Véghasználat		70—90	780	20	18	15	12,8	3,8

A „D” csoportban 70—90 éves korban 780, 18 cm átlagátmérőjű fára és 155 m³ fatömegre számíthatunk.

Az „A” és „B” csoport célválasztéka lemezipari és fűrészrönk. A „C” csoport fűrészrönköt, a „D” csoport pedig vékonyválasztékot szolgáltat a véghasználati kitermelések során.

I R O D A L O M:

- [1] Kovács F. (1973): A kőris fatermése. Erdészeti Kutatások, Budapest, 69. 1: 217—222.
- [2] Kovács F. (1974): Mageredetű kőrisek. In Sopp L. (szerk.) Fatömegszámítási táblázatok, fatermési táblákkal. Mezőgazdasági Könyvkiadó, Budapest, 333—338.
- [3] Magyar P. (1960, 1961): Alföldfásítás I., II. Akadémiai Kiadó, Budapest, 342—345., 262.
- [4] Majer A. (1954): Kőrisveszély. Az Erdő, 3., 4: 106—114.
- [5] Majer A. (1968): Magyarország erdőtársulásai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 176—177.
- [6] Solymos R. (1973): Erdőnevelési eljárások és modellek, fenyőállományok nevelése. In Danszky I. (szerk.) Erdőművelés II. Mezőgazdasági Könyvkiadó, Budapest, 39—122.
- [7] Tóth I. (1968): Az alsó Duna-ártér kőriseiről. Az Erdő, Budapest, 17., 11: 503—508.

MEZŐGAZDASÁGI MŰSZAKI KUTATÁSOK '79

A Mezőgazdasági Kutatások Tanácsának felkérésére, január 31.—február 1. között rendezték meg tudományos ülésszak keretében Gödöllőn a mezőgazdasági műszaki kutatások éves beszámolóját. A rendező intézmények között szerepelt az Erdészeti Tudományos Intézet is. Az Agrártudományi Egyetem hatalmas aulájában az ezret közelítő létszámú hallgatóság előtt dr. Bánházi Gyula, a MÉM Műszaki Intézet igazgatója, a Műszaki Kutatások Tanácsának elnöke mondott megnyitó előadást.

A megnyitó előadás az elért kutatási eredmények mellett ismertette a Tanács 1979. évi tevékenységét, amelynek egyik kiemelkedő pontja a VI. ötéves kutatási terv előkészítése volt. Ez a terv az eddigi négy kiemelt témakör helyett egy tárcaszintű célprogramban összefogva, nyolc témakörben irányoz elő kutatást. Az eddigi

- géprendszerfejlesztés,
- energiagazdálkodás,
- gépesítési alapkutatások,
- munkavédelmi kutatások

mellett új témakörben kerül kiemelésre:

- az anyagmozgatás gépesítése,
- a gépi munkák automatizálása,
- a mezőgazdasági építészet fejlesztése és
- a mezőgazdasági gépüzemfenntartás.

Részletezve az 1979. év kutatási munkáit, kiemelte a megnyitó ezek közül az energiamegtakarítást eredményezőket. Jelentőségüket mi sem mutatja jobban, mint az a tény, hogy az olaj világpiaci ára 240 \$/t, szemben azzal a 65 \$/t árral, amennyibe országunknak ma kerül. A termelés tehát még csak a kezdetén van az energiaválság érzékelésének...